

Stonewall

ABOUT THIS RESOURCE

This resource is produced by Stonewall, a UK-based charity that stands for the freedom, equity and potential of all lesbian, gay, bi, trans, queer, questioning and ace (LGBTQ+) people.

At Stonewall, we imagine a world where LGBTQ+ people everywhere can live our lives to the full.

Founded in London in 1989, we now work in each nation of the UK and have established partnerships across the globe. Over the last three decades, we have created transformative change in the lives of LGBTQ+ people in the UK, helping win equal rights around marriage, having children and inclusive education.

Our campaigns drive positive change for our communities, and our sustained change and empowerment programmes ensure that LGBTQ+ people can thrive throughout our lives. We make sure that the world hears and learns from our communities, and our work is grounded in evidence and expertise.

To find out more about our work, visit us at www.stonewall.org.uk

Registered Charity No 1101255 (England and Wales) and SC039681 (Scotland)

Stonewall is proud to provide information, support and guidance on LGBTQ+ inclusion; working towards a world where we're all free to be. This does not constitute legal advice, and is not intended to be a substitute for legal counsel on any subject matter.

PRISTUP PRAVDI

Priručnik o modelima
uključivanja LGBT zajednice
u borbu protiv nasilja

UČENJE NA ISKUSTVIMA AKTIVISTA
ZA LGBT PRAVA IZ ZEMALJA ZAPADNOG
BALKANA I VELIKE BRITANIJE

Stonewall
Acceptance without exception

Slika na naslovnici, Montenegro Pride 2017

Izvor: Crnogorska LGBTIQ asocijacija Queer Montenegro

UMESTO PREDGOVORA

Želimo da izrazimo našu zahvalnost, pre svega, organizacijama civilnog društva koje se bave ljudskim pravima LGBT osoba sa kojima od 2016. godine zajedno realizujemo Program pristupa pravdi, a za koji se nadamo da im je u velikoj mjeri koristio u njihovom radu. To su: Aleanca, ProLGBT, Sarajevo Otvoreni Centar, Tuzla Otvoreni Centar, Centre for Equality and Liberty (CEL), Center for Social Group Development (CSGD), Centar za podršku LGBTI osoba – Helsinški komitet, Subverzivni Front, Juventas, Queer Montenegro, Belgrade Pride, Civil Rights Defenders, Da Se Zna, Gayten, Labris, Kaos GL, Pembe Hayat, SPoD, kao i LGBTI Equal Rights Association za zemlje Zapadnog Balkana i Tursku (ERA).

Naročito želimo da se zahvalimo aktivistima/kinjama koji/e su velikodušno uložili/e vreme u izradu studija slučajeva i pružali/e mi smernice u pisanju ovog teksta. To su: Biljana Ginova, Stefan Šparavalo, Antonio Mihajlov, Viktorija Bondikjova, Agim Margilaj, Rita Selimi, Jelena Čolaković, Danijel Kalezić, Jozo Blažević, Jovanka Todorović, Nataša Boškova, Jelena Vasiljević, Peter Rigby, Bee Bailey, Gerallt Evans i Amarildo Fecanji.

Takođe, zahvaljujemo policajcima i tužiocima iz Velike Britanije, kao i njihovim institucijama, koje su s nama direktno saradivale u realizaciji Programa pristupa pravdi. Zahvaljujemo i sledećim osobama: Chrisu Hartleyu, Lou Provartu i Tatjani Arsobi.

Zahvalnost dugujemo i Ministarstvu spoljnih poslova Velike Britanije koje finansira ovaj program, kao i svim zaposlenima u ovom ministarstvu koji su nam pružili nesebičnu podršku, te pokazali značajan nivo zalaganja u odnosu na implementaciju aktivnosti u Crnoj Gori, Albaniji, Srbiji, Makedoniji i na Kosovu tokom 2017. godine.

Zahvaljujemo Dominicu Arnallu i Robu Patemanu, članovima Stonewalla, koji su radili na uređivanju ovog teksta.

PRISTUP PRAVDI

Priručnik o modelima
uključivanja LGBT zajednice
u borbu protiv nasilja

UČENJE NA ISKUSTVIMA AKTIVISTA
ZA LGBT PRAVA IZ ZEMALJA ZAPADNOG
BALKANA I VELIKE BRITANIJE

Autorka: Claire House
Dizajnirao_ia: Alex Long
mart 2018.

SADRŽAJ

UMESTO PREDGOVORA	2
UVOD	4
POGLAVLJE 1: ODGOVOR ZAJEDNICE NA NASILJE	8
POGLAVLJE 2: TRANSFORMISANJE INSTITUCIJA	13
POGLAVLJE 3: ODGOVOR INSTITUCIJA	18
DODATNI RESURSI	22

Finansijski podržano od strane

Foreign &
Commonwealth
Office

Stonewall
Acceptance without exception

Program pristupa pravdi

Juna 2016. godine organizacija Stonewall pokrenula je dvogodišnji program borbe protiv nasilja nad LGBT zajednicama u zemljama Zapadnog Balkana i Turskoj, putem aktivnog uključivanja policije, sudstva i drugih državnih institucija širom regiona i na teritoriji Velike Britanije.

Naši partneri poseduju ogromno iskustvo u suzbijanju nasilja i nepravde prema LGBT zajednicama, kao i ugrožavanja njihove bezbednosti, a obuhvataju organizacije za zaštitu prava LGBT osoba u: Albaniji, Bosni i Hercegovini, Kosovu, Makedoniji, Crnoj Gori, Srbiji, Turskoj, kao i policijske snage i tužilaštvo u Velikoj Britaniji.

Ovaj priručnik sadrži slučajeve najbolje prakse naših partnera u projektu i čini njihova iskustva i uvide dostupnim široj publici. Mada se uglavnom fokusira na rad organizacija za zaštitu prava LGBT osoba na Zapadnom Balkanu, on obuhvata i primere iz policijske i pravosudne prakse naših partnera iz Velike Britanije.

Kome je ovaj priručnik namenjen?

Ovaj priručnik namenjen je aktivistima za prava LGBT osoba širom sveta koji žele da saznaju više o tome kako su njihove kolege vodile kampanju za promene nabolje u odnosu na suzbijanje nasilja nad LGBT osobama.

On takođe nudi i alate namenjene borcima za prava LGBT osoba u policiji, pravosuđu i državnim institucijama, tražeći nove načine kojima će se obezbediti da LGBT osobe budu potpuno uključene i zaštićene.

Nadamo se da će ovaj tekst nadahnuti širi krug čitalaca-saveznika u relevantnim državnim i međunarodnim institucijama, naročito u vezi sa uključivanjem LGBT zajednice.

Nasilje i diskriminacija na Zapadnom Balkanu-kratak pregled

25%

LGBT osobe koje su doživjele fizičko nasilje zbog svoje seksualne orijentacije ili rodnog identiteta

70%

LGBT osobe koje su doživjele psihološko nasilje zbog svoje seksualne orijentacije ili rodnog identiteta

58%

Opšta zajednica koja je saglasna sa tvrdnjom da je homoseksualnost bolest

Procenti su preuzeti iz istraživanja sprovedenog od strane Nacionalnog demokratskog instituta (NDI) i predstavljaju srednje vrijednosti u odnosu na brojke dobijene iz šest zemalja koje su učestvovala u istraživanju (Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Makedonija, Crna Gora i Srbija): www.ndi.org/LGBTI_Balkans_poll

Prava LGBT osoba u državama Zapadnog Balkana

LGBT zajednice na Zapadnom Balkanu suočavaju se s mnogim ozbiljnim izazovima u oblasti ostvarivanja ljudskih prava, uključujući visok nivo nasilja po osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta, uskraćivanje osnovnih sloboda u praksi i vlade koje često ne žele da čuju koje su potrebe zajednice. Stoga, ne treba da čudi što je na Kosovu prva povorka ponosa održana tek 2017. godine ili što u Bosni i Hercegovini to tek treba da se desi.

Na mnogim od skorašnjih javnih LGBT događaja u regionu bilo je divljačkih napada od strane ultranacionalista, verskih fanatika i neonacističkih grupa. Pored toga, mnoge države nerado pružaju adekvatnu policijsku zaštitu učesnicima u fazi planiranja događaja, što za posledicu ima uskraćivanje slobode okupljanja LGBT osobama. Kao što studije slučajeva pokazuju, saradnja sa državama u cilju garantovanja slobode okupljanja i opšte kolektivne bezbednosti LGBT zajednica koje se suočavaju s nasiljem, za aktiviste predstavlja ključni deo borbenog prostora.

Sada, međutim, u nekoliko zemalja postoji osnovna pravna zaštita za LGBT zajednice, poput zabrane zločina iz mržnje počinjenih na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Pa ipak, studije slučajeva pokazuju da se zakoni koji štite pripadnike LGBT zajednica često loše primenjuju i da su retko podržani efikasnim političkim merama. To znači da su organizacije civilnog društva (OCD) često prinuđene da rade poslove koje bi trebalo da obavljaju državne institucije, poput preispitivanja sudskih predmeta ili izrade policijskih protokola.

To takođe znači da OCD i zajednice često nemaju poverenja u policiju, pravosuđe i državne institucije koje treba da ih štite. Razumljivo je da ovaj nedostatak poverenja može biti duboko ukorenjen: neke države su tek tokom 1990-tih godina prestale da aktivno kriminalizuju LGBT zajednice. Saradnja sa vlastima koje su navikle da LGBT osobe tretiraju kao kriminalce, a ne kao ravnopravne građane koji imaju svoja prava, ključni je izazov za OCD i podrazumeva pritisak u cilju šire kulturne promene unutar institucija.

LGBT zajednice nisu same u suočavanju s ovakvim izazovima, što ponekad odražava novinu demokratskih institucija i praksi u regionu. Primera radi, studija slučaja iz Makedonije (na str.16) pokazuje da državni organi nemaju uvek potpunu kontrolu i nadzor nad policijskim i bezbednosnim institucijama. Pristup koji LGBT aktivisti primenjuju u pronalaženju sistemskih rešenja pokazuje na koji način inkluzija LGBT osoba može da doprinese široj demokratskoj reformi.

Konačno, treba istaći da su mnoge pobede LGBT OCD izvojevane u kontekstu širih međunarodnih trendova, a posebno u kontekstu EU integracija. Države Zapadnog Balkana poslednjih godina sve spremnije pokazuju svoju posvećenost ljudskim pravima, uključujući i prava LGBT osoba, kako bi povećale svoje šanse za članstvo u EU.

To znači da postoji raskorak između onoga što piše u zakonu i realnosti koja se ogleda u nasilju i diskriminaciji nad LGBT osobama. Iako se državne institucije ponekad mogu prisiliti na razgovor, najveći izazov se i dalje ogleda u promeni svesti kod ljudi u pogledu jednakosti LGBT osoba.

Ako želite da saznate nešto više o pravima LGBT osoba u zemljama Zapadnog Balkana, posetite sajt ERA onlajn resursni centar koji sadrži detaljne informacije za svaku zemlju. www.lgbti-era.org/online-resource-center

Uključivanje LGBT zajednice

Ključni značaj uključivanja LGBT zajednice u borbu protiv nasilja evidentan je u svakoj pojedinačnoj studiji slučaja; do promena se, jednostavno, ne može doći bez osnaživanja LGBT zajednica da nasilje prepoznaju, prijave, dokažu, javno progovore o njemu i pokrenu institucionalne reforme i programe za borbu protiv nasilja i nepravde.

Stalno smo iznova svedoci da OCD i borci za prava LGBT osoba unutar institucija do stvarnih promena dolaze putem:

- Razumevanja, dokazivanja i artikulisanja iskustava pripadnika LGBT zajednica koji se suočavaju s nasiljem i diskriminacijom.
- Odbijanja da budu isključeni kad institucije počnu da se otvaraju.
- Negovanje dugoročnog, neprekidnog zastupanja i stvaranja saveza.
- Kombinovanja taktike obezbeđenja pristupa i uticaja koja deluje iznutra sa taktikom obezbeđenja odgovornosti i inkluzije koja deluje spolja.

To može biti naporan posao, naročito kada je reč o saradnji s državnim institucijama i akterima za koje sama ideja zajedničkog rada sa predstavnicima civilnog društva kao ravnopravnim partnerima može biti nova i podložna osporavanjima.

Klasično zastupanje

Neophodno je konstantno naglašavati da dugoročno i neprekidno zastupanje od strane LGBT OCD koje deluju na nacionalnom nivou nije samo suštinski bitno, već verovatno predstavlja najefikasniju pojedinačnu intervenciju u borbi protiv nasilja nad LGBT osobama.

Naravno, organizacije civilnog društva ne mogu uticati na sve. Širi faktori u studijama slučajeva uključuju pristupanje EU, promene u vladi i promenljivu sposobnost civilnog društva u pogledu korišćenja podrške međunarodne zajednice. Fokusiranje na podršku LGBT zajednicama i saveznicima unutar institucija, sa ciljem da oni sami promovišu jednakost, takođe može da bude delotvorno – što je posebno prikazano u poglavljima 2 i 3.

Ipak, bez LGBT OCD koje su u stanju da sveobuhvatnu agendu održavaju na duži rok, institucionalne promene (ako do njih uopšte i dođe) neće imati efekata, neće biti održive, a ni odgovorne. Kako policija, pravosuđe, službe bezbednosti i državni akteri sve više globalizuju svoj rad, te preduzimaju aktivnosti u odnosu na LGBT prava, više nego ikada ranije od životne je važnosti da se u ovoj oblasti očuva snažna uloga samih LGBT zajednica.

Pristup pravdi za LGBT osobe

Ovo nije priručnik vezan za borbu protiv zločina iz mržnje. Zločin iz mržnje i govor mržnje po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta (SOGI) ključni su problemi koje treba rešavati, naročito tamo gde se negira čak i samo postojanje nasilja nad LGBT zajednicama. Ukoliko LGBT zajednice ostaju neme pri suočavanju s nasiljem, ili se dokazi o postojanju nasilja ignorišu, to veoma često ukazuje upravo na dubinu samog problema.

Ovaj priručnik naglašava šire polje rada u kojem OCD i institucije deluju na sprečavanju nasilja i unapređenje pravde i sigurnosti za pripadnike LGBT zajednica. On se posebno fokusira na uključivanje i povećanje vidljivosti LGBT zajednica unutar policijskih, pravosudnih i državnih institucija, kako bi se omogućile šire promene. Ovo posebno, jer ukoliko policija, pravosuđe i kreatori politike nisu u stanju da, za sebe i institucije u kojima rade, vide širu ulogu u obezbeđenju jednakosti za LGBT osobe – izvan zločina počinjenih iz mržnje po osnovu SOGI – to takođe može da ukaže na dubinu problema.

Kakva je struktura ovog priručnika?

POGLAVLJE 1. ODGOVOR ZAJEDNICE

Odgovor LGBT OCD i zajednice na nasilje, uključujući vođenje kampanje, zastupanje, dokumentovanje, istraživanje i organizovanje zajednice.

Značaj direktne saradnje sa zajednicama sa ciljem da se podstakne prepoznavanje i prijavljivanje nasilja, kao i da se stvori baza dokaza koja će podržati reformu politike (videti slučajeve Srbije str.12 i Makedonije str.11).

Kako razgovori na temu slobode od nasilja i garantovanja bezbednosti mogu biti od značaja prilikom podnošenja zahteva za proširenje prava i vidljivosti (videti slučajeve Makedonije str.8–9 i Kosova str.12).

POGLAVLJE 2. TRANSFORMISANJE INSTITUCIJA

Kako da LGBT OCD organizacije održe nivo angažovanosti i izvrše pritisak u cilju nastavka reformi kad institucije počnu da bivaju prijemčivije.

Uvid u načine premošćavanja jaza između civilnog društva i države, uključujući zajedničko identifikovanje prepreka sa novim institucionalnim partnerima (videti naročito slučajeve Crne Gore str.13 i Srbije str.17).

Važnost kreiranja sistemskih rešenja, naročito pri suočavanju s preprekama poput diskriminatorskih stavova i nedostatka koordinacije.

Kreiranje žalbi zasnovanih na ljudskim pravima LGBT osoba i izraženih na način koji će policijski i pravosudni akteri moći da razumeju i da integrišu u svoje institucionalne kulture.

Vrednost „neprekidnog zastupanja“ od strane nacionalnih OCD (videti naročito slučaj Bosne i Hercegovine str.14).

POGLAVLJE 3. ODGOVOR INSTITUCIJA

Perspektive zagovarača LGBT ravnopravnosti i njihovih saveznika unutar policijskih i pravosudnih institucija. Razvoj mreža LGBT osoblja, uključujući uloge koje članovi tog osoblja mogu igrati u obezbeđenju inkluzije i raznovrsnosti.

Kako angažovanje LGBT zajednice može biti sredstvo za poboljšanje kvaliteta usluga i transparentnosti policijskih i pravosudnih institucija, obezbeđenje nadzora i promovisanje pouzdanja i poverenja javnosti.

Na više načina Poglavlje 3 nas vraća na početak; uključivanje LGBT zajednice nije od životnog značaja samo za zajednice koje doživljavaju nasilje, već ono služi institucijama koje su zamišljene tako da obezbede pravdu za sve.

POGLAVLJE 1: ODGOVOR ZAJEDNICE NA NASILJE

Odgovor zajednice na napade na Centar za podršku LGBTI osobama u Makedoniji

– Centar za podršku LGBTI osobama, Makedonski Helsinški komitet – www.lgbti.mk

Od oktobra 2012. godine, na osoblje i kancelarije Centra za podršku LGBTI osobama izvršeno je ukupno šest napada, od čega dva sa teškim povredama ljudi, dva podmetanja požara i dva napada tokom kojih su demolirane kancelarije ovog centra.

Tokom jednog napada 2013. godine, policija koja je bila prisutna u kancelarijama centra nije delovala u cilju zaštite 40 prisutnih članova zajednice. Do danas nijedna osoba nije osuđena, uprkos širokoj medijskoj pokrivenosti i usklađenom zastupničkom delovanju od strane makedonskog pokreta.

Ovi napadi su temeljno oblikovali odgovor makedonskog LGBTI pokreta. Jedna od organizatorki, Biljana Ginova, objašnjava kako su ovi napadi podstakli pokretanje kreativne kampanje i isticanje širih apela za ostvarenje prava i u drugim oblastima na nacionalnom nivou:

„Poslednji, šesti napad dogodio se 2014. godine u obližnjem baru, gde je Centar za podršku LGBTI osobama slavio rođendan – sa svojim partnerima, NVO, ambasadorima i ostalima – i bio ponovo napadnut bacanjem kamenja, flaša i drugih predmeta. Napad je trajao veoma dugo, dok smo svi mi bili unutra. Bilo je ljudi koji su dobili napad panike i počeli da se veru po zidovima – među njima i mnogi koji nisu LGBTI osobe. Na izvestan način, oni su tada konačno shvatili šta znači biti LGBTI osoba u Makedoniji i mislim da je ovaj događaj privukao veliku pažnju. Ipak, na kraju je zajednica opet ostavljena na cedilu, sa retkim saveznicima.“

Nakon ovog, šestog po redu napada, započeli su s protestima.

Organizatori nisu bili u mogućnosti da organizuju veliki protest, jer „iskreno, nema puno ljudi koji se ne plaše za svoje živote ukoliko izađu na protest ... što mi, naravno, razumemo“, te su stoga odlučili da budu kreativniji i da u kampanji primene taktiku koja zahteva manji broj učesnika. Počeli su svakog četvrtka da protestuju ispred kancelarije Javnog tužioca, obeležavajući na taj način dan poslednjeg napada, ležeći ispred zgrade u crnim kesama za leševe: „baš tako, jer smo to i bili... samo smo željeli da znamo dokle se došlo sa istragom“. Do današnjeg dana država nije preduzela nikakve konkretne mere.

Protest ispred kancelarije Javnog tužioca u Skoplju, 2014. godine. Izvor: Centar za podršku LGBTI osobama

U isto vreme, makedonska vlada predložila je amandman na Ustav, kojim bi se brak i građansko partnerstvo ograničili samo na zajednicu muškarca i žene. Biljana objašnjava da se u tom trenutku zajednica ujedinila. Centar za podršku LGBTI osobama premestili su u drugu kancelariju, koja je preko noći postala svojevrsni štab nacionalne kampanje protiv homofobije, gde se ljudi svakodnevno sastaju.

Podelili su se u četiri tima:

- Pravni tim je sproveo detaljnu uporednu analizu svake zemlje u regionu u pogledu donošenja ustavnih amandmana.
- Medijski tim se usredsredio na lokalne medije, ističući sledeći narativ: „Šta je to čemu preti opasnost? Da li je to vaš brak, ili naš život?“ Komentar organizatora je glasio: „Jedino što smo tražili jeste da naše pravo na život bude zadovoljeno. To je sve što smo tražili, a ovaj prostor smo iskoristili da progovorimo o nasilju koje trpimo.“
- Zastupnički tim je brzo mobilisao međunarodnu zajednicu.
- Četvrti tim se fokusirao na zajednicu i kreirao podtimove za zastupanje u Parlamentu, gde im je bio potreban samo jedan glas da bi se osporila ustavna promena. Bez dovoljno resursa koje bi usmerili prema svima podjednako, identifikovali su šest osoba za koje su smatrali da mogu da ih pokrenu i svaki tim usmerili na po jednu od njih – jednog advokata, jednog člana zajednice koji nije bio aktivista i, konačno, na aktivistu koji će sve to da zaokruži.

Kad je vlada na kraju odustala od svog predloga, iz razloga koji su uključivali šira politička dešavanja, LGBTI zajednica je proslavila pobjedu. „Kao uspeh protiv nasilja s kojim se svakodnevno suočavamo, to nas je iz položaja žrtve prevelo u status pobjednika.“ Prisećajući se tih vremena, Biljana dodaje:

„Naravno, u vreme dok su nas napadali organizovali smo kampanje koje su takođe bile uspešne. Ali ono što je takođe značajno jeste da smo počeli da radimo na nečem većem i strateški važnijem. Ako se ne fokusiramo na šira prava, nasilje će se samo povećavati. U redu, ako već ne možemo da ubedimo tužilaštvo da treba da se angažuje u pojedinačnim slučajevima, onda možemo da utičemo na širi proces, što je zapravo još važnije.“

Prepoznavanje i prijavljivanje od strane zajednice u Beogradu

- Da Se Zna! - www.dasezna.lgbt

Da Se Zna! podstiče LGBT zajednice da prepoznaju, prijave i javno progovore o nasilju. Ova organizacija uspostavila je onlajn portal preko kojeg članovi zajednice mogu da prijavljuju slučajeve nasilja, a gde žrtvama nasilja pružaju savete, pravnu pomoć i zastupanje. Usko saradujući sa LGBT zajednicama, organizujući događanja i intenzivno objavljujući svoj rad na društvenim mrežama, oni takođe sprovode šira istraživanja o problemima nasilja nad LGBT osobama u Srbiji.

Do jeseni 2015. godine, Da Se Zna je u osnovi bio samo veb-sajt za prijavljivanje nasilja (ili prijavljivanje od strane trećih lica). Krajem 2015. godine, članovi tima shvatili su da moraju da naprave organizaciju koja će moći da se izbori sa sve većim zahtevima. Jedan od članova tima, Stefan Šparavalo, ovako je to komentarisao:

„Čemu sve to, ako s druge strane nema nikoga ko bi vam se obratio, ako imate samo portal? Morate, dakle, da imate stalno zaposlene ljude koji će održavati kontakt sa zajednicama, ili policijom odnosno koji će pratiti osobe koje su pretrpele nasilje u stanicu policije, jer se možda osećaju nebezbedno ukoliko tamo idu same.“

Na stvaranje organizacije i njeno oblikovanje uticale su i reakcije aktivista na medijski popraćene napade. Poznata LGBT aktivistkinja Dragoslava Barzut, koja je sa svojim prijateljima napadnuta tokom talasa zločina iz mržnje u Beogradu, septembra 2015. godine, u ovoj fazi je bila uključena u rad Da Se Zna. Slučaj Dragoslave Barzut i odsustvo reakcije institucija predstavlja još jedan od načina da se sagleda snažan rast organizacije koja se direktno zalaže za žrtve, dok ujedno pronalazi i šira rešenja.

Sve u svemu, Stefan ističe neposredan rad organizacije Da Se Zna unutar zajednice, kao i njihove šire aktivnosti, uključujući strateški važne sudske parnice. Primera radi:

„Preuzeli smo slučaj transrodne žene iz Valjeva, koju je jedan muškarac surovo pretukao. Deo njegove odbrane zasnivao se na tome je da je bio iznerviran što se oblačila kao žena. Prema tome, u ovom slučaju njegov je motiv potpuno jasan. Uprkos tome, lokalni sud nije uzeo u obzir član 54a.¹ Advokati nisu čak ni znali da je taj član mogao da bude primenjen. Umesto toga, nasilnik je optužen samo za remećenje javnog reda i mira osuđen na svega godinu dana uslovno. Odbrana se delom zasnivala i na tome da se radi o porodičnom čoveku s dvoje dece. Nakon toga, podneli smo Inicijativu za zaštitu zakonitosti... Posle tri meseca, inicijativa je dostavljena Vrhovnom sudu Srbije. Oni mogu da slučaj vrate lokalnom sudu ili da donesu novu presudu. Sada čekamo na ishod, u nadi da će ovo biti prva presuda u istoriji za zločin iz mržnje po osnovu SOGI u Srbiji.“

¹ Član 54a Krivičnog zakonika Srbije sankcioniše zločine iz mržnje po različitim osnovama, uključujući seksualnu orijentaciju i rodni identitet.

Izveštaji o istraživanjima Subverzivnog Fronta, 2017. Izvor: Subverzivni Front

Istraživanje i zastupanje na osnovu dokaza u Makedoniji

– Subverzivni Front – www.s-front.org.mk/en/

„[Istraživanje] pruža podatke koji su naučno valjani, tako da kreatori politike mogu da, mimo individualnih i organizacijskih dokaza, sagledaju kakve su potrebe zajednice i kako bi delotvorna politika trebalo da izgleda.“ – Antonio Mihajlov, Subverzivni Front

U aprilu 2016. i decembru 2017. godine makedonska Asocijacija za kritički pristup polu i seksualnosti, Subverzivni Front, objavila je dva nova istraživanja.

Prvo od njih, *Diskriminacija, nasilje i zlostavljanje nad LGBTI omladinom u Makedoniji*,² fokusirano je na slučajeve nasilja i diskriminacije sa kojima se suočavaju mladi. Ovo istraživanje, zasnovano na anketiranju 552 mladih ljudi uz primenu uzorkovanja na terenu i onlajn, obuhvatilo je kako ispitanike koji pripadaju LGBT zajednici, tako i one izvan nje.

Drugo istraživanje, *Bez zakona, sve je uzaludno*,³ fokusirano je na ključne potrebe LGBT zajednica i usluge koje nude LGBTI OCD u Makedoniji. Jedna od članica Subverzivnog Fronta, Viktorija Bondikjova, kaže: „Ono što smo iz ovog istraživanja naučili jeste da smo zaista čuli glasove zajednice. Istraživanje je bilo veoma opsežno. Obavili smo ga u različitim gradovima i varošicama. I prvi put smo uspjeli da pridobijemo 81 člana zajednice i aktivistu civilnog društva koji su učestvovali u intervjuima i fokus-grupama.“ Ovo istraživanje predstavlja redak primer velikog istraživačkog projekta u regionu koje vodi neka LGBT NVO.

Subverzivni Front organizovao je skupove kako bi predstavio svoje nalaze, što je pružilo osnovu za stručnu raspravu ključnih kreatora politika, kao što su makedonska Komora psihologa, predstavnici Ministarstva rada i socijalne politike i međunarodnih organizacija.

Izveštaji, takođe, pokazuju da mlade LGBTI osobe trpe četiri puta više fizičkog nasilja od mladih ljudi koji ne pripadaju LGBTI zajednici, kao i da imaju značajno veće iskustvo u odnosu na prikrivanje informacija o sebi, anksioznost u interakciji sa drugima kao i svakodnevnu diskriminaciju. Oba izveštaja ističu potrebu za reformom pravnog sistema i sudstva. Štaviše, kvalitativni odgovori pružili su mogućnost da se neki slučajevi podignu na viši nivo, poput onog koji se tiče iznuđivanja od strane policije, ili slučaja primene tzv. konverzivne terapije od strane stručnjaka za mentalno zdravlje.

Član organizacije, Antonio Mihajlov, primećuje kako „izveštaji dokumentuju ogromne potrebe mladih LGBTI osoba u oblasti mentalnog zdravlja, a za usluge mentalnog zdravlja koje su im potrebne... kreatori politike bili su zainteresovani u nalazima.“

Od ostalih velikih istraživačkih projekata, sa ključnim podacima o nasilju i diskriminaciji nad LGBT zajednicom u regionu, treba istaći projekat Nacionalnog demokratskog instituta (NDI) iz 2015. godine, kao i predstojeće istraživanje Svetske banke, u saradnji sa LGBTI Asocijacijom za jednaka prava na Zapadnom Balkanu i u Turskoj (ERA).

² Stojanovski, Kristofer – Subverzivni Front (2016) <http://s-front.org.mk/wp-content/uploads/2016/04/Report-from-the-survey-on-SOGI-based-discrimination-violence-and-bullying-among-youth-in-Skopje.pdf>

³ Stojanovski, Kristofer – Subverzivni Front (2017) <http://s-front.org.mk/en/2017/12/12/procena-na-potrebite-na-lgbtlugjeto-vo-rm/>

Prištinski Prajd

– CSGD – www.csgd-ks.org

Dana 10. oktobra 2017. godine, na Kosovu je prvi put u istoriji održana povorka ponosa. Više od 500 učesnika prošetalo je ulicama Prištine u društvu najviših predstavnika države, uključujući i samog Predsednika. Prajd je proslavljen kao veliki uspeh kosovskih i regionalnih LGBT pokreta i protekao je bez ijednog slučaja nasilja.

Jedan od kurioziteta u vezi s Prištinskim prajdom bilo je odsustvo iole vidljivog prisustva policije. Policijsko obezbeđenje povorki ponosa u regionu ponekad predstavlja sporno pitanje, kako unutar, tako i izvan zajednice. Održane su mnoge povorke na kojima je broj policajaca bio veći od broja samih učesnika, što odražava dubinu anti-LGBT nasilja u regionu i rezervisanost državnih organa u zaštiti slobode izražavanja i okupljanja, bez primene ozbiljne policijske taktike. Primera radi, na beogradskom prajdu 2014. godine učesnike su štitili tenkovima.⁴ Ostale, lakše strategije sastoje se od toga da se policijskim kordonima odseku gradska područja kroz koje povorka treba da prođe, kao i da se policija rasporedi na strateškim tačkama duž maršrute.

Kako su kosovske grupe, uključujući CSGD i CEL, u saradnji s policijom razvijale svoju strategiju? Jedan od članova štaba CSGD, Agim Margilaj, to ovako objašnjava:

„Počeli smo od policijske LGBT kontakt osobe, a onda se prešlo na viši nivo rasprave s direktorima policije i specijalnih jedinica... oni se nisu protivili ničemu što ima veze s prajdom. Primera radi, nisu nam čak ni postavili pitanje zbog čega organizujemo povorku ponosa. Jedino što ih je zanimalo bili su detalji u vezi s maršrutom i strogo pridržavanje dogovorenog tajminga, što smo mi ispoštovali... Rekli smo im da ne želimo da povorku branimo barikadama... a oni su odgovorili, ne, to je u redu, ni mi ne želimo da ograničavamo slobodu kretanja.

Sve vreme smo saradivali s njima. Napravili su procenu rizika, stavili potencijalne napadače pod nadzor i pravili projekcije u odnosu na ono šta bi oni mogli da urade, uključujući analizu onoga što rade na društvenim mrežama i sl., što je dalo pozitivne rezultate. Bili smo uključeni čak i u izradu njihovog bezbednosnog plana, što znači da smo razmatrali mogućnosti bilo kakvog napada, od početne tačke pa duž maršrute, pitajući se ako dođe do bilo kakvog napada – šta bismo preduzeli?“

Agim dodaje da su, „budući da je prajd bio tako važan događaj“, čim je s najvišeg državnog nivoa dobijena potvrda da će ga podržati, imali odličnu saradnju s policijom. Saradnja je takođe omogućena zato što je policija u Prištini shvatila potrebu saradnje sa LGBT zajednicama kako bi se obezbedilo da čitav događaj protekne glatko.

Šta im je pomoglo da dobiju podršku od vlade?

„Deo naše poruke bio je da prajd predstavlja važan alat za merenje posvećenosti neke države očuvanju jednakosti LGBT osoba... Otvoreno smo rekli da bi, ukoliko se nešto desi, to moglo da bude veoma loše protumačeno u kontekstu evropskih integracija i tome slično... [Kakav bih savet mogao da dam?] Diplomatskim rečnikom govoreći, rekao bih vam: saradujte s vašim političarima!“

⁴ <https://www.amnesty.org.uk/blogs/lgbti-network/serbia-belgrade-pride-we-finally-walked-ljudi-za-ljude>

POGLAVLJE 2: TRANSFORMISANJE INSTITUCIJA

Montenegro prajd 2017
Izvor: Crnogorska LGBTIQ
asocijacija Queer Montenegro

Policijski rad u Crnoj Gori

– Juventas – www.juventas.co.me i Queer Montenegro - www.queermontenegro.org

Saradnja organizacija Queer Montenegro i Juventas s policijom započeta je 2010. godine, nakon što je sprovedeno istraživanje u vezi sa potrebama LGBT zajednice. Članica organizacije Juventas, Jelena Čolaković, objašnjava:

„To je ukazivalo na potrebu saradnje s policijom, što je bio očigledni prvi korak... Ovaj projekat nam je u suštini dao osnovu za sve ono što sada radimo. Ovo istraživanje pokazalo je da LGBT zajednice nemaju dovoljno poverenja – naročito u pružaoce usluga. Pokazalo je visok nivo nasilja i diskriminacije nad LGBT osobama, kao i da policija u većini slučajeva ove pojave ne istražuje na pravi način. To se još jednom potvrdilo 2011. godine, kada smo shvatili da oni nisu adekvatno postupali u slučajevima koji su tada bili aktuelni i prijavljeni.“

Njihova saradnja s policijom uspostavljena je na pravi način 2013. godine, kada su ove dve grupe zajednički radile na organizaciji povorke ponosa u Podgorici. „Tada smo po prvi put seli za sto i razgovarali sa zadovoljavajućim nivoom uzajamnog poštovanja. Imali smo nešto na čemu smo mogli zajedno da radimo.“

Na samoj povorci, 2000 policajaca bilo je angažovano radi zaštite bezbednosti učesnika, jer se na drugoj strani okupio veliki broj demonstranata, s namerom da pokušaju da nasiljem spreče održavanje povorke. Na kraju, događaj je u čitavom regionu proslavljen kao ogroman uspeh na polju slobode okupljanja LGBT osoba. Queer Montenegro nastavio je da usko saraduje sa policijom na razradi bezbednosne strategije tokom prajda, na kojem je iz godine u godinu sve više učesnika.

Obim saradnje ovih organizacija s policijskim i pravosudnim institucijama od tada je takođe u neprekidnom porastu. Primera radi, 2012. godine počeli su s razvojem smernica i kurseva obuke za policiju – trebalo je vremena da ove inicijative dobiju podršku od Uprave policije. Oni sada takođe saraduju sa tužiocima i sudijama, sve više ih dovodeći u vezu s policijom, čime se može sprečiti da odgovornost za pogrešno vođene slučajeve ove institucije prebacuju jedna na drugu ili na „širi sistem“. Model obuke koji primenjuju ove dve organizacije zasniva se na primeni niza kreativnih pristupa u izgradnji empatije prema LGBT zajednicama, izazivanju iskrene refleksije prema ulozi svih građana u diskriminaciji, kao i u podsticanju otvorenog dijaloga sa policijom, tužilaštvom i sudijama u vezi s akcijama koje oni mogu da preduzmu. Ključni deo njihovog pristupa, na primer, sastoji se u tome da fasilitatori pruže policiji, tužiocima i sudijama mogućnost da iznesu sopstvena iskustva na planu diskriminacije i da ih onda povežu s iskustvima LGBT zajednica.

Osvrćući se na neke druge prekretnice u radu, Jelena takođe naglašava značaj njihovih zastupničkih aktivnosti na stvaranju ključnih struktura unutar krivično-pravnog sistema, poput promene nastavnog plana i programa Policijske akademije i stvaranja LGBT oficira za vezu:

„Međutim, problem [sa oficirima za vezu] leži u tome što mnogi ljudi još uvek ne znaju za njih... Bilo je ranije nekih inicijativa, na primer, da njihove uloge budu javno objavljene... ali za neke od njih nije bilo podrške sa viših instanci... Još jedan problem je što i sami LGBT oficiri za vezu često ne žele da budu vidljivi.“

Ove grupe su takođe saradivale na nekoliko širih inicijativa, uključujući i onu koja se tiče razvoja „Tima od poverenja“, uspostavljenog 2016. godine. Ovaj tim je osmišljen kao podrška koordinaciji unutar vladinih resora, kao i uključivanju i monitoringu sprovedenom od strane LGBT zajednice, u vezi sa borbom protiv nasilja baziranog na seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu i rešavanjem pitanja pristupa pravdi u Crnoj Gori. „Tim je, doduše, [još uvek] telo koje zahteva dodatnu podršku – od Ministarstva unutrašnjih poslova i Uprave policije – da bi moglo pravilno da funkcioniše.“ Sve u svemu, Jelena na sledeći način naglašava kako je veoma važno da se stvari rešavaju „sistemski, a ne samo programski“:

„Primera radi, ukoliko imamo nastavni plan koji podrazumeva ljudska prava LGBT osoba kao svoj sastavni deo, imaćemo bolji odnos i sveobuhvatniji angažman policije... Važno je da se tu uvede i komponenta zločina iz mržnje, kako bismo poboljšali njihova znanja iz te oblasti i poboljšali komunikaciju s tužilaštvom.“

Neprekidno zastupanje – Rad Sarajevskog Otvorenog Centra na reformi krivičnog pravosuđa

– Sarajevski otvoreni centar – www.soc.ba

Napad izveden na festivalu Merlinka, 2014. godine, verovatno je predstavljao prekretnicu u jačanju odnosa između Sarajevskog Otvorenog Centra (SOC) i sudstva. Naime, 2014. godine, 14 maskiranih muškaraca izvršilo je napad i prekinulo održavanje međunarodnog festivala Queer filmova Merlinka, koji je SOC jednom godišnje organizovao u Sarajevu. Tokom ovog napada nekoliko je ljudi pretrpelo fizičke povrede, a festival je prekinut. Na ovaj način je poslata pogrešna poruka da je društvo veoma homofobično, kao i da policijske službe do tog trenutka nisu shvatale koliko su LGBTI osobe ugrožene i nepoželjne u društvu. – Jozo Blažević (Sarajevski Otvoreni Centar)

Od 2012. godine SOC podiže svest o postojanju nasilja nad LGBTI osobama i zagovara reformu policije, pravosuđa i vlade.

Jedan od glavnih pokretača ovog posla jeste borba aktivista da sloboda okupljanja LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini postane realnost. Razni drugi događaji u okviru LGBTI zajednice, poput festivala Merlinka, napadani su zbog neodgovarajuće policijske zaštite. Za razliku od svojih suseda (Hrvatske, Crne Gore i Srbije), Bosna i Hercegovina tek treba da organizuje svoju povorku ponosa. Ove, 2018. godine, u toku je rasprava o tome da li je policija sposobna da zaštiti učesnike.

Objašnjavanje veza između nasilja, policije i temeljnih ljudskih sloboda ostaje ključni deo rada SOC-a. Član ove organizacije, Jozo Blažević, ovako to objašnjava:

„Sarajevske vlasti – svojim administrativnim ćutanjem i očitim ignorisanjem našeg zahteva – prekršili su pravo na slobodu okupljanja LGBTI osoba u Sarajevu zabranom našeg marša povodom Međunarodnog dana borbe protiv homofobije i transfobije 2017. godine. Ovo je problem na kojem neprekidno radimo... prvenstveno sa policijskim službama, kako bi oni shvatili zbog čega je važno omogućiti pravo na javno okupljanje LGBTI građanima, da ljudska prava LGBTI osoba nisu posebna prava, već deo širokog spektra ljudskih prava i da je pravo na javno okupljanje garantovano Ustavom i zaštićeno međunarodnim dokumentima.“

SOC od 2012. godine neprekidno i sveobuhvatno radi na rešavanju problema nasilja i sudstva. Njihova najvažnija postignuća su:

2013. godine – Predložili su izmenu Krivičnog zakonika kako bi njime bili obuhvaćeni zločini iz mržnje po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Ovaj amandman je usvojen u aprilu 2016. godine

2014. godine – Pokrenuli su programe za sarajevsku policiju o pitanjima zločina iz mržnje prema LGBTI osobama i uspeli da pitanje prava LGBTI osoba bude ubačeno u nastavni plan i program policije u Sarajevu, upoznavši na taj način 1500 budućih oficira policije sa ovom temom

2014. godine – Uspostavili su odnose sa četiri policijske stanice kako bi obezbedili bolji policijski tretman LGBT žrtvama

2015. godine – Započeli su da se u 10 kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova zalažu za nastavne planove i programe policijske obuke u kojima će biti reči o zločinima iz mržnje prema LGBTI osobama širom Bosne i Hercegovine

2017. godine – Uspešno su zastupali ideju stvaranja veza između LGBTI zajednica i ulogu koordinatora za zločine iz mržnje u okviru tužilaštva u Sarajevu

Jozo naglašava ključne faktore koji su doveli do promene: rad organizacije na istraživanju i dokumentovanju pokazao se ključno važnim: posle inicijalnog kontakta s policijom – koji je usledio nakon pretnji upućenih članovima SOC-a 2012. godine – oni su Ministarstvu unutrašnjih poslova mogli da prezentuju podatke o nasilju kojem su LGBTI osobe izložene i da te podatke iskoriste kako bi zatražili sistematičnije angažovanje policije.

Važnost sistemskih rešenja: primera radi, u kontekstu u kojem institucije i akteri često nisu usklađeni ili tamo gde se osoblje često menja, potrebna su dugoročna rešenja na nivou vlade, poput stvaranja održivih veza između policije i tužilaca.

Jozo takođe naglašava značaj pozitivnog, stručnog i zajedničkog pristupa: primera radi, isticanje pojedinaca i institucija koje pravilno postupaju, pružanje kvalitetnih intervencija koje institucije mogu da integrišu u svom radu, i izgradnja saveza kako bi se obezbedilo da i drugi (npr. OCD organizacije i političke stranke) vode računa o pravima LGBTI osoba.

Demonstracije u Beogradu, koje je organizovalo udruženje Gayten-LGBT, a povodom ubistva turske aktivistkinje i seksualne radnice Hande Kader, koja je silovana, pretučena, izbodena nožem, unakažena i na kraju zapaljena. Izvor: Gayten

Zastupanje prava transrodnih osoba u pravosudnom sistemu u Srbiji

– Gayten – www.transserbia.org

„Budući da je naše osoblje u stalnom kontaktu sa transrodnim ženama iz Padinske Skele, tačnije iz zatvora u tom mestu, mi dobro znamo s kojim teškoćama se one suočavaju i to smo jednostavno iskoristili pri izradi svih planova mera, osnovnih stvari poput pristupa hormonima itd. Sve što je već trebalo da bude tamo.“ – Jovanka Todorović, Gayten

U februaru 2018. godine, udruženje Gayten predstavilo je dva nacrtu predloga Kući ljudskih prava i demokratije u Beogradu. Kao rezultat jednoipogodišnjeg rada malog, stručnog tima sačinjenog od osoblja za angažovanje zajednice, advokata i stručnjaka za zastupanje, ovi predlozi su se odnosili na nove protokole za policiju i zatvorske službenike koji bi obezbedili pravičan i jednak tretman transrodnih osoba.

Projekat daje odgovore na tri ključna pitanja:

1. Potrebe trans zajednica koje se tiču uznemiravanja, diskriminatornog postupanja i uskraćivanja usluga i prava od strane policije i zatvorskih službenika

2. Težnja članova Gaytena za nadogradnjom postojećeg zastupničkog rada na pravnom prepoznavanju rodnog identiteta i njihov snažan osećaj da treba nastaviti s pritiscima za veće angažovanje vlade u oblasti poštovanja prava transrodnih osoba

3. Iskustvo članova tima u saradnji s upravnim strukturama, uključujući i saradnju u izradi nacrtu policijskih protokola

Proces je uključivao sastavljanje i analizu povratnih informacija od članova trans zajednice u vezi sa njihovim tretmanom u pravosudnom sistemu; monitoring šire pravne situacije kako bi se osiguralo da nacrtu protokola budu kompatibilni s postojećim zakonodavstvom, i konsultacije s relevantnim zainteresovanim stranama, uključujući tu i policijske službenike, kako bi njihove ideje bile saslušane.

Proces lansiranja projekta bio je osmišljen tako da on dopre do svih relevantnih aktera i donosilaca odluka, uključujući komisije za zaštitu ravnopravnosti i zaštitu podataka, ombudsmana i ključne predstavnike policije, ministarstava unutrašnjih poslova i pravde. Na samom događaju lansiranja projekta svi komentari su bili pozitivni, a policija je predložila dodatne revizije u vezi s procedurama pretrage. Interesantno je da su dalje pozitivne povratne informacije od donosilaca odluka bile fokusirane na očiglednu ekonomičnost predloženih izmena.

Sledeći koraci udruženja Gayten ogledaju se u nastavku publikovanja projekta i integraciji predloženih revizija u izmenjene nacrtu. Ovako izmenjeni nacrtu biće poslani ministarstvima pravde i unutrašnjih poslova na usvajanje.

Osvrćući se na ono što je dobro funkcionisalo, članica udruženja, Jovanka Todorović, naglašava značaj:

- Pristupa pravnoj i tehničkoj ekspertizi
- Efikasnog povezivanja zajednice, kako bi se obezbedilo da odgovor policije odražava njihove potrebe
- Vrednost poverljivih osoba za kontakt koje dobro poznaju sistem
- Uključivanje ključnih aktera u najranijim fazama projekta.

Dickelbers- Makedonska policija Izvor: Dickelbers

Pregled materijala za policijsku obuku u Makedoniji

– Koalicija za seksualna i zdravstvena prava marginalizovanih zajednica – www.coalition.org.mk

U 2012. godini, Koalicija je obavila pregled materijala koji se koriste za podučavanje novih policijskih službenika i službenika bezbednosti u Makedoniji, otkrivši pri tom u njima visok stepen diskriminatorskih stavova prema LGBT osobama. Tekstovi koje su analizirali sadržavali su niz štetnih stereotipa. Primera radi, stavovi poput onih da homoseksualnost predstavlja bolest ili da su transrodne osobe sklone činjenju zločina.

Očigledno je da su ovakvi stavovi izuzetno problematični, da nisu potkrepljeni nikakvim dokazima i da odražavaju šire obrasce nepravde, gde se same žrtve označavaju kao nasilne.

Počev od 2011. godine, Koalicija vrši slične preglede srednjoškolskih i univerzitetskih udžbenika, tražeći u njima homofobične i transfobične stavove, kao i stereotipe o o osobama koje koriste drogu ili osobama koje žive sa HIV-om. U sklopu šireg zastupničkog rada s Ministarstvom prosvete, oni se fokusiraju na prepoznavanje problematičnih obrazovnih sadržaja, zalažući se za njihovu reviziju ili brisanje.

Koalicija prvenstveno istražuje one ključne profesionalne oblasti u kojima LGBT osobe trpe diskriminaciju u pristupu državnim službama – kao što su pravo, medicina, psihologija, kriminologija i obrazovanje.

Objavlivanje izveštaja najavili su na konferenciji za novinare, na kojoj su autori, relevantni univerzitetski profesori i praktikanti predstavili svoje nalaze. Koalicija je svoju zabrinutost, takođe, direktno dostavila ministarstvima obrazovanja i unutrašnjih poslova, te pred Komisijom za zaštitu od diskriminacije poduzela korake u cilju uklanjanja problematičnih sadržaja.

Međutim, za razliku od drugih slučajeva gde su identifikovani slični problemi, Koalicija je izvestila da su organi vlasti ovde bili manje predusretljivi. Nekoliko primera odnosilo se na Ministarstvo prosvete, gde su saslušali njihove probleme, ali im odmah zatim objasnili da Fakultet za bezbednost (tj. Policijska akademija) ima punu autonomiju u toj oblasti. Pored toga, Komisija je tvrdila da su autori udžbenika imali naučne razloge da u njima napišu to što su napisali. U Ministarstvu unutrašnjih poslova tvrdili su da nemaju ovlašćenja da intervenišu – ipak, ovo ministarstvo je pristalo da u saradnji s Koalicijom započne sa izradom programa obuke za policijske službenike.

Kao odgovor na celokupnu situaciju, Koalicija sada traga za rešenjem koje bi imalo više sistemski karakter. Primera radi, oni su sada deo nacionalne radne grupe na čijem je čelu Ministarstvo prosvete, a koja radi na nacrtu novog zakona o obrazovnom sistemu. Planiraju da preko ove grupe nastave s pritiskom u cilju sprovođenja širih reformi, promena u obrazovnom zakonodavstvu, kao i donošenja novog zakona protiv diskriminacije. Pored toga, oni sve više saraduju s univerzitetima u cilju pokretanja promena. Ako njihovi naponi budu uspešni, univerziteti će ubuduće, prilikom odlučivanja o tome šta može da uđe u nastavne programe, a šta ne, morati da vode računa o zakonima koji zabranjuju diskriminacije.

Angažovanje policije u Srbiji

– Labris – www.labris.org.rs/en/

„Prava LGBT osoba su sada uneta u policijske protokole, pa će oni reći: 'Moje lično mišljenje nije od značaja kad razgovaram s nekom LGBT osobom'. Ovo je ogroman korak napred i mi smo oduševljeni i šokirani, jer smo i mi takođe, na neki način, imali predrasude prema policiji. Ovo je za nas velika stvar.“ – Jelena Vasiljević, Labris

Aktivisti udruženja Labris prvi su kontakt s Ministarstvom unutrašnjih poslova, u pokušaju da ostvare saradnju s policijom, uspostavili 2008. godine. Deset godina kasnije, delovanje udruženja Labris obuhvata:

- Pružanje smernica i obuke policiji
- Podizanje svesti zajednice radi podsticanja prijavljivanja
- Kreiranje nove nacionalne politike u vezi sa inkluzijom LGBT zajednice
- Olakšavanje kontakta između policije (na primer, LGBT kontakt osobe) i LGBT zajednica, uključujući i područja izvan Beograda
- Podsticanje stvaranja novih mreža u okviru policijske strukture, a u kojima će članovi biti policijski službenici/ce iz LGBT zajednice, ali i saveznici, kao i proširenje njihovih kontakata s kolegama u drugim zemljama

Iako u konačnoj slici i dalje preovladava isključujuća politika, sve je veći broj policajaca koji su voljni da postanu vidljivi kao pristalice poštovanja prava LGBT osoba, dok ujedno raste i podrška od strane državnih institucija.

Aktivistkinja Labrisa, Jelena Vasiljević, ističe nekoliko ključnih faktora u promovisanju reforme:

Kao prvo, nova vlada, koja je formirana 2013. godine, ima znatno bolji stav prema pitanju ljudskih prava u kontekstu pristupanja EU. Kao odgovor na to, u Labrisu su analizirali situaciju i odlučili da se usredsrede na novi zakon protiv diskriminacije, kako bi se obezbedila inkluzija LGBT osoba. Aktivisti su pritom koristili niz različitih taktika. S jedne strane, oni su namerno bili „veoma naporni“, šaljući ponekad čak i po 100 formalnih pisama, tako da su ih donosioci odluka, hteli ili ne hteli, odlično upoznali. S druge strane, nakon što je Vlada „dala zeleno svetlo“ članovi Labrisa dobili su mogućnost da se postave kao osobe koje poznaju sistem i da zahteve postavljaju diplomatski – na primer tako što su mnoge rasprave vođene privatno, umesto u medijima.

Jelena takođe naglašava značaj rada na podizanju svesti zajednice i podsticanju prijavljivanja. To im je omogućilo da stvore jasniju sliku o tome kako policija stupa u interakciju sa LGBT zajednicama, kao i da izgrade bazu dokaza. Tu spadaju i slučajevi koje su oni interno rešavali s Ministarstvom unutrašnjih poslova, shvativši da: „mi poznamo sistem, spremni smo da ga koristimo i sve im to govorimo oči u oči, bez dizanja prašine i ne tražeći od njih da rade stvari koje su im politički neprihvatljive.“

Slično tome, oni ističu značaj učenja o sistemu i načinima njegove transformacije pod uslovima koje diktira sam sistem. Jedan od primera predstavlja uvođenje prava LGBT osoba u policijske protokole i shvatanje da prava LGBT osoba treba rešavati ne kao pitanje morala, već kao tehničko i/ili stručno pitanje koje se svodi na pravilno postupanje, pravičnost i javni servis. Na kraju, oni takođe naglašavaju značaj saradnje s policijom na način koji podrazumeva podršku. Tako, na primer, pružanjem podrške uspostavljanju i izgradnji kapaciteta mreža u okviru policijske strukture, a u kojima članovi mogu biti policijski službenici/ce iz LGBT zajednice, ali i saveznici, mogli su da sagledaju ove institucije iz druge perspektive. To im je pomoglo u prepoznavanju ostalih institucionalnih prepreka, poput usklađivanja rada s tužilaštvom, i podstaklo zajednički rad na njihovom rešavanju.

POGLAVLJE 3: ODGOVOR INSTITUCIJA

Evropska LGBT policijska asocijacija,
konferencija 2012. godine

Razvoj Evropske LGBT policijske asocijacije

– Evropska LGBT policijska asocijacija – www.lgbtpolice.eu

„Svaka je nacionalna LGBT policijska mreža drugačija. Primera radi, u Belgiji je to samofinansirajuća organizacija koja egzistira izvan državne policijske strukture. Neke mreže finansira vlada. U Velikoj Britaniji ne postoji centralizovano finansiranje, već se finansiramo lokalno... Holandija je dobar model jer oni sjajno rade na angažovanju zajednice – u Amsterdamu održavaju red noseći na svojim uniformama izvezeni simbol „Roze in Blauw“ (Ružičasto u plavom). Značajno se angažuju i oko spomenika žrtvama holokausta – zaista su veoma angažovani, sa svojim ružičastim telefonima i istinski posvećenim LGBT službenicima za vezu u Amsterdamu.“ – Peter Rigby, Evropska LGBT policijska asocijacija

U Velikoj Britaniji je najpre postojalo Udruženje gej policije (GPA), organizacija formirana 1990. godine sa ciljem da svoje članove predstavlja u različitim snagama širom Velike Britanije. Nastalo je delom kao odgovor na nasilničke napade na LGBT zajednice i diskusije o tome kako je policija postupala u tim prilikama. Kad je LGBT policija preduzela slične korake kako bi se organizovala u Evropi, uočen je nesklad između LGBT zajednica i policije, te i prepoznata uloga LGBT policije u premošćavanju tog nesklada.

Krajem 90-ih godina prošlog veka, LGBT grupe u drugim zemljama već su se zainteresovale za napredak postignut u Velikoj Britaniji, pa je jedna povećana grupa policajaca baziranih unutar zajednice početkom 2000. godine prisustvovala konferenciji u Londonu. Prisećajući se tih vremena, sekretar Evropske LGBT policijske asocijacije, Peter Rigby, kaže da se u to vreme rodila ideja o „policajcima koji poznaju policajce“, kao osnova za umrežavanje preko granica. Tokom 2004. godine formirana je Evropska gej policijska asocijacija (EGPA): krovna organizacija koja služi za umrežavanje LGBT policije u različitim zemljama.

Godine 2015. britanska mreža biva ponovo pokrenuta kao Nacionalna LGBT policijska mreža, te je koristeći regionalni model kao deo svoje strukture, istovremeno predstavljala kako urbanu, tako i ruralnu policiju. Novim operativnim modelom takođe je uspostavljena ravnoteža među polovima, snažnije je podržana ravnopravnost transrodnih osoba, a članovi su predstavljeni u svim jedinicama britanske policije. Ubrzo nakon ove promene EGPA je sledila isti model, te je svoj rad nastavila kao Evropska LGBT policijska asocijacija. U ovom svom novom obliku bila je inkluzivnija (npr. transrodne osobe) i formalnija, jer se povezala s predstavnicima nacionalnih LGBT policijskih mreža u svakoj zemlji.

Ipak, ključni izazovi su uglavnom ostali isti. Da bi prešli u različite zemlje, oni se fokusiraju na umrežavanje i razmenu najboljih praksi (npr. putem međunarodne konferencije koja se održava dvaput godišnje). Putem ovakvih događaja i kroz davanje publiciteta mreži, oni pružaju nadahnuće LGBT policiji u drugim zemljama i nude opipljivu podršku pojedincima koji žele da izazovu promene. Kao što Peter Rigby kaže:

Grčka je sjajan primer – oficir iz Grčke koji je prisustvovao jednoj od naših konferencija bio je toliko inspirisan radom Evropske policijske asocijacije da se vratio u svoju zemlju i pokušao da uspostavi sopstvenu mrežu. Nažalost, naišao je na burnu i negativnu reakciju štampe i svojih šefova, ali bio je uporan, pronašao je druge LGBT kolege i oni su zajedno formirali sopstvenu nezavisnu mrežu nakon što su zatražili podršku od svojih evropskih kolega i uzeli u obzir različite modele u radu.

Policija ponosno na Sparkle Trans Prajdu
Izvor: Nacionalna Trans Policijska Asocijacija

Razvoj Nacionalne transrodne policijske asocijacije (NTPA)

„Budući da niko nije imao uvid u to kako se transrodni policajci tretiraju, ja sam još pre formiranja NTPA, a zatim nenadano i kao sekretar tog udruženja, svake nedelje razgovarala sa sve više transrodnih policajaca i, slušajući njihove priče i, uz njihovu izričitu saglasnost, upoređujući te priče i otkrivala koje su policijske snage dobre, a koje loše... [To nam je omogućilo da budemo] dovoljno sigurni da možemo da kažemo: „mi smo tu“. To je bilo vreme otvaranja očiju i saznavanja šta se stvarno dešava našim transrodnim kolegama.“ – Bee Bailey, Nacionalna transrodna policijska asocijacija Velike Britanije

U martu 2018. godine, 17 evropskih zemalja ima svoje priznate policijske organizacije koje predstavljaju nacionalne mreže LGBT osoba unutar policijske strukture. Velika Britanija je usamljena po tome što ima nacionalnu organizaciju koja je posebno posvećena predstavljanju problema transrodnih policijskih službenika_ca.

NTPA je formirana 2008. godine, kada se mala grupa transrodnih policijskih službenika_ca i osoblja neformalno sastala i odlučila da treba formirati trans-specifičnu mrežu, jer se činilo da (tadašnja) britanska gej policijska asocijacija u to vreme nije nudila nikakvu podršku ili smernice.

Uloga NTPA sastoji se u sledećem:

- Nuđenje smernica na planu politike
- Objavljivanje uputstava, na primer o tome šta policijske snage Velike Britanije mogu da učine kako bi omogućile potpuno uključivanje transrodnih osoba
- Zagovaranje pravne reforme, poput uspešne reforme Kodeksa C Aneksa L Zakona o policiji i krivičnim dokazima (1984)
- Najbolje prakse i podrška za pojedinačne policijske službenike_ca i osoblje, poput onih koji doživljavaju transfobičnu diskriminaciju na poslu
- Promovisanje reforme medija i politike

U aktuelne prioritete spadaju:

- Razvoj nacionalne politike o tranziciji na poslu
- Podsticanje prijavljivanja transfobičnih zločina iz mržnje
- Saradnja s policijskim snagama u različitim zemljama radi razmene najboljih praksi
- Kreiranje programa onlajn obuke za povećanje svesti o transrodnim osobama
- Uvođenje posebnih mera kojima će se obezbediti da tužioci i sudovi postupaju pravedno prema transrodnim osobama

Tokom prvih nekoliko godina rada NTPA, mala grupa od oko sedam predstavnika obavljala je – na dobrovoljnoj osnovi – brojne i raznovrsne uloge. Jedna od učesnica – Bee Bailey – naglasila je važnost povezivanja kroz direktni kontakt i pružanja podrške pojedinačnim transrodnim policajcima_kama, sa njihovim širim uticajem na politiku. To im je pomoglo da izgrade sveobuhvatnu sliku transrodnih iskustava u radu policije, koja im je zatim pružila osnovu da forsiraju reformu.

NTPA je brzo prepoznala važnost i vrednost usklađivanja svog rada sa ulogom i prioritetima ključnih institucionalnih tela, poput NPJA i Asocijacije policijskih komandira, skrećući pažnju na značaj izgradnje jakih, empatičnih odnosa sa pojedinačnim transrodnim policajcima kojima je pružala podršku u radu, kao i na skoro pa prirodnu vezu tog posla sa snažnim osećanjem posvećenosti da se odbrani i artikuliše ono što je „u najboljem interesu naših članova“. Sve u svemu, Bee Bailey, bivša sekretarica ovog udruženja, naglasila je važnost prostog udruživanja ljudi sa sličnim stavovima, bez obzira na njihovo poreklo i ulogu, i pronalaženja načina za povezivanje i usklađivanje interesa ljudi sa poslovima koje obavljaju.

Osvrćući se na promene koje su izvršene u poslednjih 10 godina, Bee je istakla utisak da vidljivost i dalje predstavlja izazov i da pojedinci, na primer, još uvek trpe transfobičnu diskriminaciju od svojih rukovodilaca prve ili druge hijerarhijske linije. Pa ipak:

Imamo slučajeve da nas pozivaju glavni policijski službenici, zaposleni u organima državne uprave i odeljenjima za ljudske resurse, pa sve do policajaca pozornika, s kojima vodimo duge razgovore ... [ima] sve više dijaloga, pa ljudi sada shvataju da postoje zakoni i standardi, te da će organizacije snositi posledice ukoliko ne budu imale u potpunosti adekvatno delovanje.

Kreiranje inkluzivnih policijskih službi

Model „Imajte poverenja da razgovarate sa nama“ nudi jedan od načina na koji policijske snage, ili oni koji se zalažu za reforme unutar istih, mogu da iskoriste u cilju unapređenja inkluzivnosti policijske službe, sa akcentom na LGBT zajednici.

Inicijalno razvijen 2014. godine od strane LGBT policajaca u policijskoj upravi Stafordšir, u Velikoj Britaniji, ovaj model je rešio dva problema:

- Potrebu da se više rangiranim službenicima objasni značaj inkluzije LGBT osoba, uključujući i finansijski aspekt toga, prikupljanjem i predstavljanjem poslova koje su članovi LGBT mreže Stafordširske policije već obavljali
- Predočavanje javnosti, uključujući LGBT zajednice, informacije o obimu i raznovrsnosti napora koje policija Stafordšira čini kako bi obezbedila inkluzivni pristup

Cilj je bio da se, među članovima LGBT zajednice u celini, osnaži poverenje u pouzdanost rada Stafordširske policije što bi, s druge strane, za posledicu imalo povećanje broja prijava i unapređenje uključivanja angažovanja zajednice, čime bi se dodatno poboljšao rad policije.

Između ostalog, ovaj model pretvoren je u kampanju sa posterima, a koja je vođena u lokalnoj LGBT štampi. Kampanja je pozitivno ocenjena u lokalnim medijima, a problem poštovanja prava LGBT osoba među dobrotvornim organizacijama u regionu koje se bave srodnim pitanjima podignut je na viši nivo. Ovaj model je kasnije podeljen sa drugim britanskim policijskim snagama, dok ga britanska Nacionalna LGBT policijska mreža koristi i kao alat za komunikaciju.

Jedna od ključnih stvari koje ovaj model omogućava jeste odvajanje od „tradicionalne“ usredsređenosti na ona LGBT pitanja koja se odnose isključivo na zločine iz mržnje, policijsko obezbeđenje povorki ponosa i drugih javnih događanja. Umesto toga, ovaj model nudi mogućnost komunikacije činjenice da će širok spektar krivičnih djela i područja rada unutar policije imati koristi od specifičnog pristupa pitanjima koja se odnose na LGBT zajednicu.

Inicijalno je nastao kao rezultat jednostavnog razmišljanja od strane, kako bi to organizatori rekli, „nekoliko policajaca iz prvih redova“. Oni naglašavaju da su često bili pod pritiskom viših službenika, koji su od njih zahtevali da odmah odgovore na probleme i protokole. Sastavljanje ovog modela omogućilo im je da objasne svoja šira razmišljanja i strategije. Budući da se radi o osoblju koje se u direktnom kontaktu svakodnevno bavi ovim pitanjima, oni su bili u poziciji iz koje mogu sasvim lako da predstave i izraze probleme i brige zajednica kojima služe.

Krivična djela koja utiču na LGBT+ osobe

Uključivanje LGBT zajednice od strane Kraljevske tužilačke službe u Engleskoj i Velsu

Kraljevska tužilačka služba u Engleskoj i Velsu razvila je nekoliko modela najbolje prakse kako bi se osiguralo angažovanje LGBT zajednice.

Njihove unutrašnje strukture podrazumijevaju aktivno uključivanje mreže LGBT osoblja koja ukazuje na probleme s kojima se suočavaju LGBT osobe zaposlene u službama tužilaštva u Engleskoj i Velsu i podstiče inkluziju LGBT zajednice i prisustvo u široj zajednici. Pored toga, posebna pažnja se posvećuje pravima LGBT osoba unutar njihovog centralnog Odeljenja za politiku i inkluziju, na čelu sa direktorom, koje se nalazi u njihovom sedištu u Londonu. Ovde osoblje inicira angažovanje zajednice na nacionalnom nivou. Štaviše, regionalni i lokalni menadžeri za inkluziju i angažovanje zajednice razvijaju veze s regionalnim i lokalnim LGBT zajednicama, pružaju smernice za rad na poboljšanju ravnopravnosti i raznolikosti i povezuju se s koordinatorima timova za zločine iz mržnje.

Kraljevska tužilačka služba, takođe, ima i dve ključne eksterne strukture koje obezbeđuju uključivanje LGBT zajednice.

Forum za odgovornost zajednice sastoji se od predstavnika ključnih marginalizovanih zajednica na nacionalnom nivou. Na čelu sa izvršnim direktorom Kraljevske tužilačke službe, u nadležnosti ovog foruma je informisanje o strateškim nacionalnim odlukama koje se tiču ravnopravnosti i različitosti uopšte.

Paneli za lokalni nadzor i uključivanje razmatraju nedavne krivične predmete s kojima se Kraljevska tužilačka služba suočavala tokom poslednjih deset godina. Članove panela čine zainteresovani predstavnici iz širokog spektra raznolikosti, koji razmatraju nedavne krivične predmete po kojima služba postupa. Primera radi, članovi mogu da budu predstavnici transrodne zajednice, koji bi u fazi istrage mogli da identifikuju diskriminišuće obrasce saslušavanja. Predmeti odabrani za razmatranje osmišljeni su tako da budu reprezentativni; na primer, ponekad ih bira nezavisni pravni savetnik. Zahvaljujući tome, sistem efikasno funkcioniše kao „provera na slučajnom uzorku“ ponašanja institucija jer, u principu, svaki slučaj kojim se Kraljevska tužilačka služba bavi može biti podvrgnut proveru.

Pre nego što se formira novi nadzorni panel, Kraljevska tužilačka služba stupa u direktni kontakt s glavnim predstavnicima marginalizovanih zajednica kako bi formirali panel članova. To mogu da budu članovi zajednice, kao i ljudi sa specifičnim iskustvima, kao što je bavljenje pitanjima iz oblasti zločina iz mržnje.

Na neki način, njihov pristup i funkcija slični su onima kojima se rukovode nezavisne savetodavne grupe u Velikoj Britaniji. Osmišljene kao grupe sastavljene od reprezentativnih članova različitih marginalizovanih zajednica, nezavisne savetodavne grupe takođe razmatraju rutinsko postupanje po predmetima, ali i druga pitanja, kao što su podaci o policijskim zaustavljanjima i pretragama.

Gerallt Evans, viši tužilac u Engleskoj i Velsu, ističe važnost ovih struktura za izgradnju poverenja zajednice i pouzdanja javnosti, što pomaže da se osigura da Kraljevska tužilačka služba može efikasno da deluje u prvom redu:

„Prednosti su dvostruke: kao agencija imate koristi od stručnosti članova zajednice, ali se ujedno nadate da će, zbog činjenice da predlažete da to održite i izlažete se takvoj vrsti kontrole, poverenje javnosti u krajnjoj liniji biti povećano. Ovo je na neki način kružni proces.“

DODATNI RESURSI

LGBTI Equal Rights Association for the Western Balkans and Turkey (ERA) – Online Resource Center
www.lgbti-era.org/online-resource-center

National Democratic Institute (2015) Poll on LGBTI Issues in the Western Balkans
www.ndi.org/LGBTI_Balkans_poll

ILGA-Europe (2010) Joining Forces to Combat Homophobic and Transphobic Hate Crime. Cooperation between Police Forces and LGBT Organisations in Europe
www.ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/ilga-europe_cooperation_between_police_forces_and_lgbt_org_in_europe.pdf

ILGA-Europe (2011) Toolkit for Training Police Officers on Tackling LGBTI-phobic Crime
www.ilga-europe.org/resources/ilga-europe-reports-and-othermaterials/ilga-europe-toolkittraining-police-officers

OSCE ODIHR – Hate Crime Reporting Resources
hatecrime.osce.org

Council of Europe (2017) Policing Hate Crime Against LGBTI Persons: Training for a Professional Police Response
rm.coe.int/prems-030717-gbr-2575-hate-crimes-against-lgbti-weba4/1680723b1d

Montenegro prajd 2017

Izvor: Crnogorska LGBTIQ asocijacija Queer Montenegro

PRISTUP PRAVDI

Priručnik o modelima
uključivanja LGBT zajednice
u borbu protiv nasilja

UČENJE NA ISKUSTVIMA AKTIVISTA
ZA LGBT PRAVA IZ ZEMALJA ZAPADNOG
BALKANA I VELIKE BRITANIJE

Finansijski podržano od strane

Foreign &
Commonwealth
Office

Stonewall,
192 St John Street,
London EC1V 4JY
info@stonewall.org.uk
www.stonewall.org.uk
Registracioni broj 1101255
OBJAVIO STONEWALL, 2018

Stonewall
Acceptance without exception